

๑. อุกุศลกรรม หรือ กรรมชั่ว หรือ การกระทำชั่ว ที่เกิดขึ้นทางกาย หรือวาจา หรือใจก็ได้ ซึ่งได้แก่การมีเจตนาในการเบียดเบียนชีวิต, ทรัพย์สิน, และกามารมณ์ของผู้อื่น, และมีเจตนาในการพูดโกหก, คำหยาบ, ส่อเสียด, เพ้อเจ้อ, รวมทั้งการที่เรามีความคิดโลก (อยากได้สิ่งของของผู้อื่น), ความคิดโกรธ, และการมีความเห็นผิดจากธรรมนองคลองธรรม (เช่นเห็นว่าทำดีแล้วไม่ได้ดี แต่ทำชั่วกลับได้ดี เป็นต้น)

๒. กุศลกรรม หรือ กรรมดี หรือ การกระทำดี ที่เกิดขึ้นได้ทางกาย หรือวาจา หรือใจก็ได้ อันได้แก่ การมีเจตนาที่จะไม่ทำกรรมชั่วทั้งปวง, การช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ หรือมีความสุขด้วยการให้ทรัพย์หรือสิ่งของบ้าง ให้ความรู้บ้าง ให้ธรรมะบ้าง ให้โอกาสบ้าง ให้ภัยบ้าง, รวมทั้งการเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ครูอาจารย์, การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่, การเลี้ยงดูบิดามารดาให้เป็นสุข, การทำหน้าที่การทำงานที่สุจริต, การปฏิบัติต่อคนรอบข้างอย่างถูกต้อง, และการปฏิบัติสมาธิ เป็นต้น

วิบากคือผลของกรรม

วิบาก หมายถึง ผลของกรรม คือทุกครั้งที่เกิดกรรม ก็ย่อมที่จะมีวิบากตามมาด้วยเสมอ ซึ่งวิบากนี้ก็คือผลที่เกิดขึ้นแก่จิตโดยตรง โดยวิบากนี้ก็มีอยู่ ๒ ประเภทตามชนิดของกรรม อันได้แก่

๑. วิบากชั่ว หรือ ความรู้สึกที่ไม่ดี อันได้แก่ ความทุกข์ใจ ความร้อนใจ ความไม่สบายใจ เป็นต้น (วิบากชั่วนี้เรียกว่า บาป ที่หมายถึง ผลจากการทำความชั่ว)

๒. วิบากดี หรือ ความรู้สึกที่ดี อันได้แก่ ความสุขใจ ความอímเอมใจ ดีใจ สบายใจ เป็นต้น (วิบากดีนี้เรียกว่า บุญ ที่หมายถึง ความสุขจากการทำความดี)

วิบากนี้จะมากเท่าไรและจะตั้งอยู่นานเท่าไร ก็ขึ้นอยู่กับว่าได้ทำกรรมชนิดใด และมีเจตนาในขณะที่ทำมากหรือน้อยเพียงใด ซึ่งวิบากนี้อาจจะให้ผลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง จากทั้ง ๓ ช่วงนี้ก็ได้อีก คือ

๑. ทันทีที่ทำการอยู่ คือเมื่อทำการใดอยู่ก็จะได้รับผลในขณะที่กำลังทำอยู่

โดยพระพรหมนี้จะเป็นจิตหรือวิญญาณที่เป็น “อตตาทิพย์” ส่วนจิตหรือวิญญาณของคนหรือสัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลายนั้น จะเป็น “อตตาน้อย” ที่แยกออกมาจากอตตาทิพย์ หรือจากพระพรหมอีกที ซึ่งจิตหรือวิญญาณของคน และสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย ที่เป็นอตตาทิพย์หรือเป็นตัวตนอมตะนี้เอง ที่สามารถออกจากร่างกายที่ตายไปแล้ว เพื่อไปเกิดยังร่างกายใหม่ๆ ได้เรื่อยไป ที่เรียกว่า การเวียนว่ายตายเกิด

โดยจิตหรือวิญญาณของคนเราที่เป็นอตตานี้เอง ที่เวียนว่ายตายเกิดไปตามกรรม หรือตามการกระทำของตนเอง คือคนที่ฝึกสมาธิมากๆ ตายไปก็จะได้ไปเกิดเป็นพรหม ที่อยู่บนสวรรค์ของพระพรหม ส่วนคนที่ได้ทำความดีไว้มากๆ ตายไปก็จะได้ไปเกิดเป็นเทวดาบนสวรรค์ (ที่เชื่อกันว่าอยู่ฟ้า) เมื่อตายจากเทวดาแล้ว ก็ยังมาเกิดเป็นคนหรือมนุษย์ที่สุขสบายอีก

ส่วนคนที่ทำชั่วไว้มากๆ เมื่อตายไปก็จะไปเกิดเป็นสัตว์นรก ในนรก (ที่เชื่อกันว่าอยู่ใต้ดิน) เมื่อพ้นโทษจากนรกแล้ว ก็ยังต้องมาเกิดเป็นคน ที่มีแต่ความลำบากยากจนอีก หรือไปเกิดเป็นเปรตที่หิวโหย เกิดเป็นอสุรกาย (หรือผี) ร่ำร้อน ที่กลัวแสงสว่าง และชอบหลอกหลอนผู้คนให้กลัวในเวลากลางคืน หรือเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานที่โง่เขลา ให้มนุษย์นำมาใช้แรงงาน และมาเป็นอาหารของมนุษย์ เป็นต้น ไปตามกรรมที่ได้ทำไว้ตอนยังมีชีวิตอยู่

จนกว่าใครจะเบื่อหน่ายต่อการเวียนว่ายตายเกิด แล้วหันมาปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์ ตามหลักการของศาสนา เช่น สวดมนต์ ฝึกสมาธิ หรือทรมานร่างกาย เป็นต้น จนให้จิตหรือวิญญาณบริสุทธิ์จากกิเลส หรือหมดสิ้นกรรมแล้ว จิตหรือวิญญาณของผู้นั้น ก็จะกลับคืนไปรวมกับพระพรหม และมีแต่ความสุขไม่มีความทุกข์ใดๆอีกเลยอยู่ชั่ววันนิรันดร ซึ่งนี่คือจุดหมายสูงสุดของศาสนาพราหมณ์